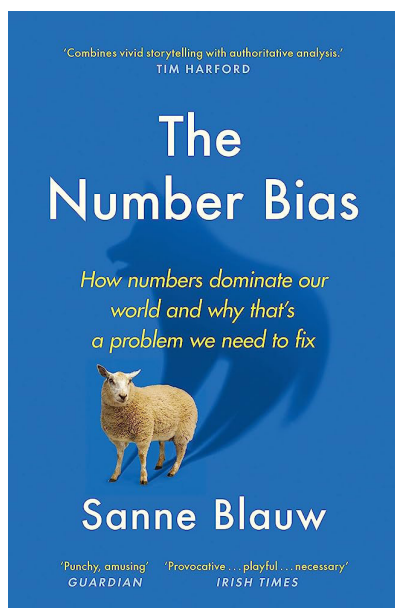

The Number Bias: How Numbers Lead and Mislead Us

ทวิพร สุพร¹

Thapiporn Suporn²

ตัวเลขและข้อมูลทางสถิติมีความสำคัญกับโลกยุคสมัยใหม่อย่างไม่อาจปฏิเสธได้ ตัวเลขไม่เพียงถูกนำมาใช้เพื่อถ่ายทอดและบอกเล่า “ข้อเท็จจริง” หากแต่ยังถูกใช้เพื่อสร้าง “คำลวง” ได้ด้วยเช่นกัน เพราะฉะนั้น ตัวเลขจึงไม่ได้มีความเป็นวัตถุวิสัย ที่สามารถบอกเล่าเรื่องราวโดยปราศจากอคติและสะท้อนความจริงเสมอไป กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ตัวเลขสามารถถูกนำไปใช้เพื่อบิดเบือน เพื่อรองรับวัตถุประสงค์ทางการเมือง และผลประโยชน์ส่วนตัวของผู้ใช้งาน นี่คือข้อถกเถียงหลักที่ปรากฏในหนังสือ “The Number Bias: How Numbers Lead and Mislead Us” (2020) ของซานเนเบลาว (Sanne Blauw) ผู้สื่อข่าวและผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐมิติ (econometrics) ชาวดัตช์ หนังสือเล่มนี้ปรากฏสู่บรรณพิภพครั้งแรกในภาษาดัตช์ ในชื่อ “Het bestverkochte boek ooit (met deze

titel)” เมื่อปี 2018 ก่อนที่จะได้รับการแปลและถ่ายทอดสู่โลกภาษาอังกฤษโดย Suzanne Heukensfeldt Jansen ในอีกสองปีให้หลัง ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกันกับที่โลกกำลังเผชิญหน้ากับการระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19

ในหนังสือฉบับภาษาอังกฤษนี้เอง เบลาวได้เพิ่มเติมเนื้อหาในส่วนที่ว่าด้วยการใช้ตัวเลขและสถิติสำหรับการบริหารจัดการโรคระบาด อาทิ อัตราการป่วยตายจากโรคระบาด (case-fatality rate) จำนวนเตียงที่ใช้รองรับผู้ป่วยฉุกเฉิน หรือแม้แต่กระทั่งสถิติที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพของวัคซีน และจำนวนผู้ได้รับวัคซีนป้องกันโควิด 19 ตัวเลขจึงมีสถานะไม่ต่างไปจากการเป็นเครื่องชี้เป็นชี้ตายของสังคมมนุษย์อย่างแท้จริง ในห้วงยามของการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ยังปรากฏให้เห็นตัวอย่างของผู้คนที่มักเลือกหยิบใช้ตัวเลขและชุดข้อมูลเพียงบางส่วนที่ส่งผลต่อภาพลักษณ์ของประเทศและศักยภาพในการรับมือกับปัญหา มากกว่าการใช้ตัวเลขเพื่อนำเสนอข้อเท็จจริงทั้งหมด ตัวอย่างที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากที่สุดคงหนีไม่พ้นกรณีของ

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการระหว่างประเทศ วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 123 ถ.มิตรภาพ อ.เมือง จ.ขอนแก่น 40002 อีเมล thapsu@kku.ac.th

² Lecturer of international, Affairs Khon Kaen University 123 Moo 16 Mittraphap Rd., Nai-Muang, Muang District, Khon Kaen 40002 Email thapsu@kku.ac.th

ประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ (Donald Trump) ซึ่งใช้อัตราการป่วยตายจากโรคระบาด เพื่อโน้มน้าวอเมริกันชนว่า แท้จริงแล้วสหรัฐฯ เป็นชาติที่มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการโรคระบาดที่ดีกว่าประเทศอื่น เพราะมีอัตราการป่วยตายในระดับที่ต่ำกว่าชาติอื่น ๆ เช่น บรรดาชาติในยุโรป ซึ่งมีอัตราการป่วยตายอยู่ที่ร้อยละ 7 ในขณะที่ตัวเลขของสหรัฐฯ อยู่ที่ร้อยละ 3.5 ที่ถือว่าต่ำกว่าค่าเฉลี่ยในระดับโลก ซึ่งมีอัตราการป่วยตายอยู่ที่ร้อยละ 3.9 เสียด้วยซ้ำ (Blauw, 2020, p. 5) หากพิจารณาอย่างผิวเผินแล้ว นี่คือการประสบความสำเร็จของรัฐบาลทรัมป์ แต่ในความเป็นจริง อัตราการป่วยตายที่ต่ำนั้นหมายถึง เบอร์เซนต์ของการเสียชีวิตจากโรคระบาดจากจำนวนผู้ติดเชื้อโควิดทั้งหมดในประเทศ เพราะฉะนั้น จึงไม่ได้สะท้อนอัตราการตาย (mortality rate) ที่แท้จริงดังพิจารณาได้จากสถิติในช่วงเดือนกรกฎาคม 2020 ซึ่งยุโรปมีผู้เสียชีวิต 264 คนจากสัดส่วนประชากร 1 ล้านคน เช่นเดียวกันกับในระดับโลกที่มีจำนวนผู้เสียชีวิตจากโควิด 19 จำนวน 84 คนจากสัดส่วนประชากร 1 ล้านคน ในขณะที่ตัวเลขที่สะท้อนอัตราการตายจากโรคระบาดของสหรัฐฯ นั้นมีสูงถึง 453 คน หรือสูงกว่ายุโรป 1.5 เท่า และสูงกว่าในระดับโลกถึง 1.5 เท่า (Blauw, 2020, p. 5) เพราะฉะนั้น ตัวเลขที่ทรัมป์นำมาแถลงต่อสาธารณชนจึงไม่ใช่ตัวเลขที่บอกเล่าข้อเท็จจริงของสถานการณ์ หากแต่เพียงตัวเลขที่ถูกใช้เพื่อสร้างความชอบธรรมในการบริหารงานของรัฐบาลเท่านั้น ตัวอย่างนี้เป็นเพียงหนึ่งในตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นว่า ตัวเลขและสถิติ มีพลังในการโน้มน้าวประชาชนให้คล้อยตามไปกับ “เล่ห์วาทะ” ของข้อมูลที่ถูกบิดเบือนและหยิบยกมาใช้เพื่อรองรับวัตถุประสงค์ทางการเมืองมากน้อยเพียงใดในโลกยุคปัจจุบัน

อย่างไรก็ดี ในทัศนะของเบลาว ความลุ่มหลงและความนิยมในการใช้ตัวเลขและสถิติในสังคมมนุษย์นั้นมิใช่เรื่องใหม่ หากแต่ปรากฏให้เห็นมาโดยตลอดในประวัติศาสตร์โลกสมัยใหม่ และที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นตัวเลขไม่จำเป็นต้องถูกนำไปบิดเบือนหรือถูกใช้เพื่อโน้มน้าวและชี้นำสังคมไปในทิศทางที่ผิดเสมอไป หนึ่งในตัวอย่างที่น่าสนใจที่เบลาวใช้คือ กรณีของฟลอเรนซ์ นิติงเกล (Florence Nightingale) ผู้ถือเป็น “สุภาพสตรีแห่งดวงประทีป” (The Lady with the Lamp) ผู้อุทิศตนให้แก่การช่วยเหลือบรรดาทหารหาญที่ได้รับบาดเจ็บจากสงครามไครเมีย (Crimean War) ที่อุบัติขึ้นระหว่างปี 1853-1856 นิติงเกลเป็นหนึ่งในคนที่ตระหนักถึงความสำคัญของตัวเลขและสถิติที่จะนำไปสู่การปฏิรูปครั้งสำคัญของการพยาบาลตลอดจนระบบสาธารณสุขของอังกฤษโดยรวม ทั้งนี้เป็นที่ประจักษ์ว่า ณ ขณะนั้นระบบสาธารณสุข และโรงพยาบาลสนามของอังกฤษมีสภาพย่ำแย่ กล่าวคือ ทั้งสกปรก ไร้การจัดการ และปนเปื้อนไปด้วยเชื้อโรค ถึงขนาดที่ว่า แทนที่บรรดาทหารที่บาดเจ็บจากพิษภัยสงครามที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลจะหายดี หลายคนกลับต้องเสียชีวิตเพราะการติดเชื้อ นิติงเกลบันทึกไว้ในบันทึกส่วนตัวของเธอว่า “เราต้องฝังศพทุก ๆ 24 ชั่วโมง” และในช่วงที่แย่มากที่สุดเกิดขึ้นในเดือนกุมภาพันธ์ 1855 ซึ่งทหารเกินกว่าครึ่งที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลเสียชีวิต (Blauw, 2020, p. 17) สาเหตุหลักของการเสียชีวิตไม่ได้มาจากบาดแผลจากการรบ หากแต่เป็นเพราะการติดเชื้อซึ่งไม่สามารถที่จะป้องกันได้ โจทย์สำคัญของนิติงเกลคือเราจะปฏิรูประบบสาธารณสุขในโรงพยาบาลสนามให้มีความสะอาดและถูกหลักอนามัยมากยิ่งขึ้นได้อย่างไร คำตอบที่ไม่น่าเชื่อก็คือเธอใช้ “ตัวเลข”

ในดิงเกลใช้สถิติและแผนภาพ (diagram) ที่ออกแบบและตกแต่งอย่างสวยงาม เพื่อโน้มน้าวให้ผู้มีอำนาจเห็นว่า ตลอดระยะเวลา 2 ปีในสงครามไครเมีย ทหารอังกฤษเสียชีวิตเพราะสาเหตุใดบ้าง โดยเธอจำแนกการเสียชีวิตของทหารในแต่ละเดือนออกเป็น 3 ประเภท ประเภทแรก บาดแผลจากสงคราม ประเภทที่สอง เสียชีวิตจากปัจจัยอื่น ๆ ประเภทที่สาม เสียชีวิตจากการติดเชื้อหรือติดโรค การจัดประเภทดังกล่าวนำไปสู่การตอบคำถามที่ว่า เพราะเหตุใดการปฏิรูปโรงพยาบาลจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวด ข้อค้นพบที่ในดิงเกลนำเสนอผ่านแผนภาพนั้นสะท้อนให้เห็นว่า การเสียชีวิตจากการติดเชื้อมีมากกว่าอีกสองประเภทอย่างชัดเจน ภายหลังจากการส่งรายงานชิ้นนี้ไปให้กับบุคคลสำคัญในอังกฤษ ยกตัวอย่างเช่น รัฐมนตรีต่างประเทศ ซิดนีย์ เฮอร์เบิร์ต (Sidney Herbert) ตลอดจนเผยแพร่รายงานนี้ให้สาธารณชนรับทราบถึงความจำเป็นอันยิ่งยวด ในการปฏิรูปการรักษาพยาบาลของกองทัพอังกฤษ ในท้ายที่สุดแล้ว รายงานของเธอที่ประกอบไปด้วยแผนภาพและสถิติที่บ่งชี้ว่า ทหารที่เสียชีวิตนั้นเป็นเพราะปัญหาสุขอนามัยและการจัดการของโรงพยาบาลทหาร ก็นำไปสู่การปฏิรูปครั้งสำคัญของระบบสาธารณสุขและโรงพยาบาลในอังกฤษ

คุณูปการหลักของหนังสือ “ตัวเลขอคติ” สามารถจำแนกออกเป็น 4 ประการ ประการแรก ข้อเสนอแนะที่หนังสือมีต่อผู้อ่านทั่วไป ซึ่งไม่จำเป็นต้องมีพื้นฐานทางสถิติขั้นสูง คือ การชี้ชวนให้เราเริ่มตั้งคำถามและพินิจพิเคราะห์การใช้ตัวเลขและสถิติอย่างรอบด้าน ที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้น เบลายังเน้นย้ำถึงความสำคัญของการคิดเชิงวิพากษ์ ตลอดจนวิมตินิยม (skepticism) ซึ่งถือเป็นทักษะที่ช่วยให้เราสามารถเข้าใจและตีความการใช้ตัวเลขในบริบทต่าง ๆ ของชีวิตประจำวันได้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ประการที่สอง นอกเหนือไปจากความสามารถในการถ่ายทอดเรื่องราวที่มีความสลับซับซ้อนเกี่ยวกับตัวเลขให้แก่ผู้อ่านที่มีพื้นพที่แตกต่างหลากหลาย ผ่านสไตล์การเขียนที่ง่ายต่อการทำความเข้าใจแล้ว หนังสือเล่มนี้ยังประกอบไปด้วยตัวอย่างและเกร็ดส่วนตัว (anecdotes) เพื่อสร้างความรู้สึกให้ผู้อ่านสามารถทำความเข้าใจการใช้ตัวเลขและสถิติผ่านประสบการณ์โดยตรงของเธออีกด้วย จนอาจกล่าวได้ว่า หนังสือของเบลานั้นมิเพียงนำเสนอข้อมูลที่เป็นประโยชน์ หากแต่ยังสามารถอ่านเพื่อความบันเทิงได้ด้วยอีกประการหนึ่ง

ประการที่สาม แนวทางที่เบลาลูกเลือกใช้เพื่ออธิบายเกี่ยวกับการใช้ตัวเลขและสถิติในหนังสือเล่มนี้ไม่ใช่แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์หรือเศรษฐมิติที่มีความสลับซับซ้อน หากแต่เป็นแนวทางแบบสหวิทยาการที่ผนวกมุมมองเชิงสังคมวิทยา จิตวิทยา และเศรษฐศาสตร์เพื่อประกอบการอธิบายถึงเบื้องหลังของการใช้ตัวเลขที่เจือปนไปด้วยอคติในสังคมปัจจุบัน

ประการสุดท้าย ประเด็นที่ถูกนำเสนอในหนังสือเล่มนี้ ล้วนเป็นประเด็นร่วมสมัยและก่อให้เกิดการตั้งคำถามและถกเถียงต่อไปได้อย่างกว้างขวาง อาทิ ปัญหาเรื่องความเหลื่อมล้ำ ปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อม ปัญหาความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ตลอดจนการจัดการกับโรคระบาด ซึ่งล้วนเป็นประเด็นที่ถูกนำมาอธิบายเพื่อตอกย้ำข้อถกเถียงหลักของหนังสือที่ว่า ตัวเลขนั้นสามารถถูกนำมาชักจูงและครอบงำความรู้สึกนึกคิดของคนในสังคมได้อย่างไรบ้าง และการรู้เท่าทัน ตลอดจนการแสวงหาเครื่องมือเพื่อทลายมายาคติที่ถูกสร้างขึ้นโดยตัวเลขนั้นมีความสำคัญมากเพียงใด

กระนั้นก็ดี หนังสือเล่มนี้ก็ยังประกอบไปด้วยจุดอ่อน 3 ประการ ประการแรก เนื่องจากผู้เขียนมีเป้าหมายหลักในการสื่อสารกับผู้อ่านในวงกว้าง และมุ่งนำเสนอภาพรวมเกี่ยวกับการใช้ตัวเลขที่เจือปนไปด้วยอคติเป็นสำคัญ ทำให้หนังสือไม่สามารถนำเสนอข้อมูลเชิงลึกแก่ผู้อ่านได้อย่างครบถ้วนมากเพียงพอ

ประการที่สอง หนึ่งในปัญหาที่เป็นแกนกลางของหนังสือคือ การอธิบายปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการให้เหตุผลเชิงตัวเลข (numerical reasoning) ที่มีส่วนสำคัญต่อการสร้างชุดคำอธิบายหลักที่ยึดโยงอยู่กับโลกทัศน์ของโลกตะวันตกเป็นสำคัญ จึงส่งผลต่อผู้อ่านที่มาจากภูมิภาคอื่น ๆ ซึ่งอาจไม่เข้าใจหรือไม่มีประสบการณ์เชื่อมโยงมากพอกับอคติที่อยู่เบื้องหลังตัวเลขที่อ้างอิงจากตัวอย่างและมุมมองของโลกตะวันตกอย่างไม้อาจหลีกเลี่ยงได้

นอกจากนี้ อีกหนึ่งประเด็นที่ถือเป็นจุดอ่อนของหนังสือคือ การไม่ได้กล่าวถึงปัจจัยเชิงโครงสร้าง ที่ช่วยส่งเสริมและยกระดับให้ตัวเลขและสถิติมีสถานะเสมือนเป็นความจริงสูงสุดในสายตาของประชาชน ยกตัวอย่างเช่น เบลาวไม่ได้ให้บรรณานุกรมเกี่ยวกับอำนาจเชิงโครงสร้าง หรือแม้แต่อคติที่ถูกต่อเติมเสริมแต่งด้วยพลังของสถาบันทางการเมืองและสังคมที่ส่งผลต่อการโน้มน้าวและชักจูงสังคมผ่านตัวเลขมากเท่าที่ควร

กล่าวโดยสรุปแล้ว “The Number Bias: How Numbers Lead and Mislead Us” ของชานเนล เบลาว เป็นหนังสือที่สามารถนำเสนอที่เฉียบแหลมและชัดเจน ตลอดจนช่วยกระตุ้นเตือนให้ผู้อ่านสำรวจตรวจสอบการทำงานของ “ตัวเลข” ซึ่งไม่ได้มีความหมายเทียบเท่ากับ “ข้อเท็จจริง” เสมอไป หนังสือเล่มนี้ยังเน้นย้ำถึงพลังของตัวเลข ที่ส่งผลต่อการรับรู้ของสมาชิกในสังคม ควบคู่กันไปกับการมอบคำแนะนำในการประเมินความถูกต้อง และความเที่ยงตรงของตัวเลข ผ่านการตั้งคำถามต่อเหตุผลเบื้องหลัง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การตั้งคำถามต่อผู้ส่งสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากข้อมูลและตัวเลขเหล่านั้นมาจากนักการเมือง นอกจากนี้ กระบวนการเก็บข้อมูล และวิธีการประมวลผลข้อมูล การนำเสนอและการประยุกต์ใช้ข้อมูลต่อสาธารณะ ก็เป็นหัวใจสำคัญ ที่เบลาวต้องการกระตุ้นให้ผู้อ่านตระหนักถึงตลอดเวลา เมื่อเผชิญหน้ากับชุดข้อมูลและตัวเลขในชีวิตประจำวัน เบลาวปิดท้ายหนังสือเล่มนี้ไว้อย่างน่าสนใจว่า “เราสร้างตัวเลขขึ้นมา ดังนั้นจึงขึ้นอยู่กับว่าแล้วเราจะใช้มันอย่างไร” (Blauw, 2020, p. 144)

บรรณานุกรม _____

ภาษาอังกฤษ

Blauw, S. (2020). The Number Bias: How Numbers Lead and Mislead Us. London: Sceptre.